

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ЗБОРНИК РАДОВА
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА

ПОСЕБНО ИЗДАЊЕ ПОВОДОМ 50-ГОДИШЊИЦЕ ОСНИВАЊА
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА ПОСВЕЋЕНО
ПРОФ. ДР МИЛОСАВУ ВУКИЋЕВИЋУ

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
2010

ЈОВАНКА РАДИЋ¹

Институт за српски језик САНУ, Београд

ПОЈАМ РОДУ ГРАМАТИЦИ И ЛОГИЦИ (У СВЕТЛУ „ФЕМИНИЗАЦИЈЕ“ СРПСКОГ ЈЕЗИКА)²

Апстракт: У раду се трага за изворним смислом термина *rod* и његових грчко-латинских еквивалената *γένος* и *genus* у граматичкој и за смислом тога термина у логичкој и постатичкој логици. Након првобитно јасне раздвојености „родова имена“ од родова физичких бића, уследило је мешање природе имена са природом „бића“, а потом и уобичајено неразликовање именичког од природних родова. Неразликовање имена, именованих предмета и елементарних логичких структура довело је до бркања термина *rod* и *йол* у граматографији, па и до појаве да се „средњи род“ тумачи као „род који није ни мушки ни женски“. Овакве логичке грешке се препознају као основа ововремених феминистичких схватања да је доминација мушког рода у граматичкој повезана са доминацијом мушкараца у друштву. Циљ рада је да укаже на неке од штетних последица погрешне интерпретације рода у граматичкој.

Кључне речи: класификација, род, врста, класа, пол, логика, граматика, граматографија, феминизам, „родна равноправност“.

1. jovankaradic@isj.sanu.ac.rs

2. Прилог је рађен у оквиру научноистраживачког пројекта 148001 који у целини финансира Министарство науке Републике Србије.

Појам *rog* има посебне смислове у општој употреби, логици и граматички. По своме примарном значењу, српско *rog* је еквивалент гр. γένος 'род, стабло, потомство'. У *Српском рјечнику* су издвојена четири основна смисла именице *rog* (лат. *genus*): 1) 'људски *rog*', 2) 'господскога *roga*', 3) 'отишла жена у *rog*', 'он ми је *rog*', 4) 'плод' – 'вишњица *rog* родила // од *roga* се поломила' (Карацић 1852: *rog*). На првом се месту нашао смисао који одговара употреби термина *rog* у логици³, што је вероватно и примарни смисао појма *rog* у најопштијој раздеоби предметних области: као прва се наметнула највиша опозиција у људској свести, тј. 'људски род' као самознана категорија која стоји у опозицији са свим 'не-људским', што је, у логичком смислу, категоријална опозиција коју носе заменице *ко* 'људско' и *ишја* 'не-људско'.⁴

Термин *rog* се у савременој логици дефинише као 'синоним за врсту или класу' (Риз, 2004: *genus*), док је *rog* у Аристотеловој логици имао уже и одређеније значење: значио је вишу 'класу дељиву на друге класе које се називају врсте' (Исто). У логици се запажа и да Аристотелова „традиција признаје природне класе“, односно „изведене дистинкције“ које „припадају природи ствари“ те да се отуд генеришу „појмови *summum genus* и *infima species*“ (Исто).

Оно што се данас назива *граматичким родом* и што обухвата *rog* свих именских речи у античкој Грчкој је издвојено као „род имена“ (именица и придева). Како нас обавештава Аристотел, још је Протагора (философ софиста из V века п. н. е.) разделио „имена на мушки, женски и средњи род“ (Аристотел, 1987: стр. 219). Појам *rog* је у овом, као и у свим другим сличним случајевима, морао имати смисао уобичајен у оновременој филозофији: подразумевала се најопштија раздеоба (класирање) посматра-

3. У Аристотеловим списима су била устаљена три основна класификациона термина: *каћејорија*, *rog* и *врста*. Ти су тремини у потоњим интерпретацијама његовог учења преосмишљени и измешани те се и *граматички род* (тј. „родови имена“) почео одређивати као граматичка „катејорија“, док се оно што би морало бити „катејорија“ назива „врста“ (исп. *врсте речи*). Превиђало се да је појам *каћејорија* примарно био резервисан за највише класе: за *каћејорије мисли* и *каћејорије појмова* или и за *каћејорије речи*.

4. Опозиција *ко–ишја* се различито интерпретира у граматографији. Према граматику српског језика, заменице *ко*, *неко...* се „односе на л и ц а [ист. Ј. Р.]“, а *ишја*, *неишја...* „на ствари“ (Стевановић, 1975: стр. 273, Станојчић–Поповић, 2008: стр. 98). На другој страни, граматике руског језика однос заменица *кѣо–чѣо* везују за разлику *живо–неживо* (*оушевлѣнно–неоушевлѣнно*, ГРЈ: 537; о томе в. у Радић, 2009²: стр. 221–222). Поред језичке реалности, овим се тумачењима супротставља и то што је опозиција *живо–неживо* изразито семантичка: није самознана, већ се учи и постепено учвршћује. Наша истраживања улоге метафоре у онтогенези показују да се ова опозиција усваја етапно, и учвршћује релативно касно (в. Радић, 2009¹: стр. 356).

них ентитета, у овом случају имена као „делова говора“ (в. Аристотел, 2002: стр. 88–93).

Дакле, кад је Аристотел говорио о *роду имена* – и ме је узимано као „ствар“ за себе и подразумевало се да су термини условни те да родови (класе) имена никако не могу бити повезани са родовима (највишим класама) физичких „бића“ јер су природи имена страна својства било ког другог „бића“, тј. ентитета. Термину *неуџрум* (лат. *neutrum* ’ни једно ни друго’) или *средњи род*, у Аристотеловим списима одговара апелатив *скеуџ*, који „означава мртве ствари, предмете“.⁵ Наш преводилац *Рейџори-ке* запажа да класификација „гласи: мушко, женско и неживо“, из чега изводи закључак да она „указује на раздеобу на живи и мртви род, где се у живом роду разликују мушко и женско, односно мушки и женски род“ те да „овде није реч о граматичком мушком и женском роду, већ о природној класификацији родова“ (Аристотел, 1987: стр. 219–220, нап. 74).⁶ Ипак, то што су називи родова имена подударни са изразима који се тичу природе појединих бића (*мушко, женско; неживо*) не мора значити да је „род имена“ могао бити повезиван са „природном класификацијом“ физичких бића.

Наиме, ако се има у виду да Аристотел (1987: стр. 219) говори о „раздеоби имена“ као о једном од услова „правилног говора хеленским језиком“ (Исто: стр. 218) и ако се зна да је он правио јасну разлику између две вредности имена – име појам (именица, нпр. *добро*) и име пароним (придев, нпр. *добар, -а, -о*),⁷ онда је несумњиво да се овај услов „правилног говора“ тиче конгруенције – рода као логичко-граматичке, а не семантичке категорије.

Да се појам „род имена“ није могао односити на родове именованих предмета, тј. да се није могао тицати природе физичких бића, јасно прозилази и из Аристотелових логичких списа, тј. из његовог учења о хијерархијском уређењу појмова супстанције (Аристотел, 1954: гл. V). Наиме, ако *човек* по својим најопштијим природним карактеристикама припада роду (*summit genus*) „живо биће“ (или „животиња“, Исто: стр. 17), а по главним специфичним разликама врсти (*infima species*) „сувоzemно“ и „двоного“, Аристотел би морао бити врло контрадикторан ако би мушки и женски „род имена“ повезивао са „природном класифика-

5. Исп. „*скеуџ* [...] 1) одјећа, одијело, оправа, пошња. 2) опрема, оруђе, одора, конјска опрема“ (Гр–ХСР: *скеуџ*).

6. И у граматици старогрчког језика се у вези са именима мушког рода каква су „имена мушкараца, народа, ријеска, вјетрова и мјесеци“ даје напомена да је то „природни и врсни род“ (Дукат, 2003: стр. 26).

7. Поред придева, *пароним* појма, тј. пароним *појма радње* (чији је израз у старогрчком језику 3. л. јд. презента) за Аристотела је био и сваки примењен глагол, што је називано „падеж глагола“ (в. Радић, 2008).

цијом“ бића. Јер, то би значило да су суштинска својства „животиња“ (мушко или женско) надређена класама: да, нпр., *жена*, *кошућа*, *крава* чине род (највиша класа или хипероним), а да су *човек*, *јелен*, *јоведо* врсте (хипоними), што је логички неприхватљиво.⁸ На то да „род имена“ Аристотел није могао повезивати са природом именованих бића, указује и повлачење разлике између, „бића“ и „бивства“, тј. између физичког и метафизичког бића („предмет“, ентитет или сл). Са овим је повезано и разликовање трију структурних елемената *јојма*, што је ментални („метафизички“) ентитет који се у Аристотеловој логици схвата као јединство израза, мисли („мнења“) и предмета (Аристотел, 1954: стр. 22).

Дакле, *род* се у овом, као и свим другим случајевима, схватао као логички класификациони критериј где *ипри рода* имена представљају *ипри класе* ентитета истог ранга: мушки, женски и неживи („средњи“) род су родови имена, односно, ликови именица као речи појмова (*месец*, *земља*, *сунце*, *добро*)⁹ и облици по роду променљивих именских речи (*добар*, *-а*, *-о*). „Род имена“ је *род* у истом оном смислу у коме су *живо* и *неживо* највиши родови (*sumtum genus*) физичких „бића“, односно, у смислу у коме су *вбрац*, *ласија* и *јолуб* врсте птица.

У појединим филозофским системима је, дакле, све било кристално јасно: физички предмети и имена су посматрани као два одвојена света те се „родови имена“ нису мешали са природом и родовима ствари. Као родови имена, мушки и женски род нису опозити, нити је трећи род („неживи“ / „средњи“ род // „неутрум“) према њима неутралан: *мушки*, *женски* и *неживи* род су три равноправне класе (рода) имена издвојене на „дистинкцијама које припадају природи ствари“ (в. Риз, 2004: *јенус*), тј. према својствима имена као ентитета који су подвргнути класирању.¹⁰ С тим је у складу и обичај да се у даљем морфолошком класирању именица говори о „врстама“ (нпр. „именице I врсте“), што су обично *врсте* у оквиру одређеног *рода* имена.¹¹

8. Ако би појам *род* подразумевао и смисао 'пол', он би био неупотребљив за разумевање хипонимно-хиперонимних структура јер би то значило да женка одређене врсте по природи ствари не рађа истоврсно биће, већ биће друге класе, чак другог „рода“. Према Аристотеловим класификацијама физичког света, највиши родови физичких „бића“ („оно што јесте“) су *живо биће* („животиња“ и биљка) и *неживо биће* (све што није живо). Род „животиња“ се према специфичним разликама „сувоземно, двоного, водено, крилато“ (Аристотел, 1954: гл. III) дели на врсте, где је једна од врста и *човек* (*сувоземна двонога* „животиња“, Исто, гл. V).

9. И у старогрчком језику су истог рода била имена „мушкараца“ и предмета којима је несвојствена полна карактеристика (в. фус. 4), као што су, поред имена „жена“, женскога рода била и имена „дрвећа, земаља, отока и градова“ (Дукат, 2003: стр. 26–27).

10. У *Поеици* (Аристотел, 2002: стр. 93) мушки, женски и средњи род именица доследно се повезује са различитим завршецима: родови имена се ни у којем смислу не повезују са природом именованих предмета.

Напореда са мешањем класа (родова) имена са класама „ствари“ (физичких бића), проблеми су, изгледа, умножавани и тиме што се трећи род имена (σκευή) почео мешати са *средњим* („трећим“ или неутралним) члановима елементарних логичких структура. Наиме, термин *средњи* се у Аристотеловој елементарној логици односио на неутралне јединице елементарних трочланих структура, тј. на елементе првих закључака који су „састављени од три члана [три *примарна елемента*] а полазе од једног *средњег* [тј. од једног *неутралног* на податке из бинарне опозиције, ист. J.P.]“ (Аристотел: 10146). У том се онтолошком смислу могла сагледавати и разлика између елементарне ознаке која подразумева дистинкцију мушко–женско и њене опозиције којој је та дистинкција непозната (ко ’људско, м. или ж.’ / *ишја* ’не-људско’), и елемента који је неутралан на ту разлику, што би могла бити општепредметна показна заменица *ово*, која може бити неутрална на разлику ’људско–не-људско’. У области ’људско’ у истом односу стоје *он* ’мушкарац’ / *она* ’жена’ – *оно* ’неутрално на податак о полу, дете’. Такви неутрални елементи су у Аристотеловој *Метифизици* називани „трећи“ или „средњи“ члан („трећост“), чему одговара и општејезички, тј. небројчани и нетерминолошки смисао редног броја *ишећи* у српском језику: „који је сасвим друге природе, друго, другачије“ (РМС: *ишећи* б).

Дакле, „средњег“ је граматичког *рода* и истовремено *средња* у том онтолошком (сазнајном) смислу општепредметна показна заменица *ово* (*оно* и *ишо*) јер је неутрална на све разлике међу предметима, па и на разлику *живо–неживо*, а тиме и на разлику *мушко–женско*. Мора бити да управо та особина чини да *ово* бива прва заменичка реч у говору детета јер је само она способна да упуту на све упознато и непознато, именовано и неименовано (*ово* → ☉, *ово* → ☼ / ← *Ово је нацртано сунце*, *ово* → ☼☼☼☼ / ← *Ово су нацртана сунца*, *ово* → ♀ / ← *Ово је ношја* и сл.).¹² Као таква, та заменица је неосетљива и на разлике у граматичком роду и броју те је стога и неконгруентна именичка реч (*Ово* је мој син, *Ово* су моје кћери, *Ово* је моје дете).

11. Изгледа да је сличан првобитни смисао имао и појам *род* у класификацији глагола. У савременим граматицама се по правилу прећуткује терминолошка веза између „катеорије *рода* именица“ и „граматичке категорије глаголског *рода*“ (Станојчић–Поповић, 2002: стр. 78, 106). Примера ради, испод наслова *Грамаиичка катеорија глаголског рода* у поднаслову стоји „грч. *diathesis*“ (Исто: стр. 106), али без преводног српског еквивалента: *гијаишеза* се, изгледа, не поима у смислу ’распоређивање’ (в. Клајн–Шипка, 2008: *гијаишеза*), тј. најопштија *класификација* одређених ентитета, у овом случају глагола. На ову паралелу упућује и чињеница да се у морфологији глагола о *врсиама* говори у истом смислу као код именица (исп. фус. 1).

12. Заменичкој структури *ово/оно* – *ишо* више пажње посвећујемо у раду „Који, неки... овај... – придевске или именичке заменице?“ (Српски језик XV, у штампи).

Дакле, *средњи род* се могао схватати као „средњи“ или *неујтрални* члан само онда када се издвајао као члан трочланих елементарних структура – као у нашој заменичкој структури *он/она – оно*. Наиме, примена елементарних јединица *он* и *она* зависи од пола лица које се означава (ту су *јол* и *јрамајички род* у корелацији: *он* → 'мушкарац', *она* → 'жена'), док је *оно* (које је по више основа повезано са показним општепредметним *он*) „средњи“ члан јер је неутрално на разлику 'мушко'–'женско'. Заменица *оно* се не тиче пола, већ узраста (или „биолошког времена“, в. Ивић, 2008), дакле, нечег „трећег“. Она не носи податак о полу, већ преноси елементарну информацију да је означено лице *гејне*: ту је, дакле, податак о полу небитан, што никако не значи да дете може бити „ни мушко ни женско“. ¹³ То је исти онај смисао по коме је тзв. треће лице (*он*, *-а*, *-о*) „треће“ или „средње“ јер је неутрално на разлику између *ја* и *јџи*, или по коме *један* може бити „средњи“ члан јер је неутралан на разлику 'мало'–'много' (в. Аристотел, 1988: стр. 1014б, 5–15). ¹⁴

Свакако је мешање ових двају приступа речима са предметном референцијом, тј. неразликовање именичког од заменичког начина означавања, уз буквално поимање атрибута *мушки* и *женски*, условило појаву схватања да су „Грци и Латини измислили један трећи род назвавши га *средњим* као род који није ни мушки ни женски“ те да су то „увели не ослањајући се на разум“ (Пор-Ројал: стр. 113). ¹⁵ Збрке су одувек наступале онда када су се мешали различити углови посматрања: када се није увиђала суштинска разлика међу класама / категоријама речи („име“ – гр. *ὄνομα*, и заменица – гр. *αὐτωνομία*) и није се правила (или подразумевала) разлика између природе именā и природе именованих предмета.

Низ је показатеља који говоре да је то мешање врло стара појава и да је код појединих мислилаца било присутно већ у класичној Грчкој. То се бр-

13. Ако се повежу латински придеви *neuter* 'ни један ни други', 'бити равнодушан', 'средњег рода' и *neutralis* 'средњег рода' (РЛЈ: *neuter, neutralis*) – намеће се закључак да је првобитни смисао тих латинских термина у граматичи био или 'неутрално' (исп. *neuter* „бити равнодушан“) или 'не-род'. На некакве темељне погрешке упућује то што се уобичајена форма *neutrum* ('ни једно ни друго', ср. р.) преводи као да је у мушком роду, као да је *neuter* („ни један ни други, ни мушки ни женски род“, Симеон, 1969: *rod*), а не *neutrum*.

14. Погрешне су интерпретације према којима је „Аристотел веровао да напредак сазнања зависи од открића 'средњег термина' [ист. Ј.Р.]“ (Риз, 2004: *Аристотел* 4): *средњи члан* се не открива – он је нужна основа сваког људског сазнања (о томе у раду *Лојичко-јрамајички јисјџиј заменичком сисјџему*; Зборник Матице српске за филологију и лингвистику LII, – у штампи).

15. Граматичари Пор-Ројала су заступали уверење да различитост придевских завршетакa „није ознака рода, јер се род [= пол] може тицати само супстанције – него показатељ конструкције“ (Исто: стр. 355).

кање у Аристофановим *Облакињама* приписује чак и Протагори, где се он приказује „како покушава да од именице мушког рода *ἄλεκτρον* (петао) скује женски род *ἄλεκτροίνα*“, Коплстон, 1999: стр. 144 (исп. Платон, 1998).

Са оваквим схватањима је повезано и мешање ознака за родове имена (*мушки, женски и неживи* род) са родовима бића у природи (*живо биће – неживо биће*) и са полним разликама као суштинским обележјима живих створова (*мушко–женско*), што је за последицу имало мешања *рода* и *пола* у граматографији. То се неразликовање у савременој српској граматографији препознаје у терминима „граматички род“ и „природни род“, где термин „природни род“ подразумева 'пол' као природну карактеристику именованог предмета (в. нпр. Станојичић–Поповић, 2008: стр. 75).¹⁶ Колико се граматографија одвојила од логики, посебно се види у томе што се и именицама тзв. средњег рода типа *гејте, њеле, чедо* приписује „значење природног рода“ (Исто).

Савремена граматографија превиђа да свака именица подразумева „збир значења“ (Белић, 1959: стр. 539–543) те да и податак о полу (ако је садржан у датом појму) мора бити компонента која учествује у том „збиру“: 'пол' се, дакле, тиче семантике, а не граматике. То у српском језику недвосмислено показују именице женског рода које у своме значењу (у своме појму) садрже податак 'лице м. пола' (*мушкарчина, њаја, баја, владица* и сл.), потом називи за врсте бића (општи појам) који никада не садрже податак о полу (*човек, људи, њоведо, вук, лисица, жаба, сова* и сл.), као и називи за 'лица' према релацији или по својству (често духовном), који су такође без податка о полу (*вођа, коловођа, њрофесор, чувар, њоворник, њујник, сѡановник, ѡрађанин, скијница, сѡавалица, будала*, и сл.).

Оваква је граматика, коју умногоме припомаже и лексикографија,¹⁷ могла добро послужити савременим феминистима који траже да се, у складу са њиховим наopakим виђењима односа између језика и стварности (имена и предмета), мењају већ утврђене форме одређених категорија имена појмова. Они траже да се намерно, у зависности од пола носиоца

16. Међу значењима именице *род* РСМ наводи и „б. пол, спол (људи и животиња)“, и то само са потврдом из граматике: „У врло много случајева жива бића и мушког и женског рода означавају се ... истом именицом ... нпр.: сисар, птица. *Сѡев*.“ Вероватно је овакво граматичко образовање лексикографа условило и појаву дефиниције према којој *пол* као „анатомско-физиолошко обележје разликује мушкарца и жену, мужјака и женку [...], којима је основна улога [...] да одржавају врсту, спол, род, сексус [ист. Ј.Р.]“ (РСМ: *пол*¹).

17. Називи лица по професији, делатности, духовном својству и сл., који по своме појму не садрже податке о полу, у нашој се лексикографији најчешће погрешно дефинишу са „онај који...“, што имплицира 'мушкарац који...', уместо са лице које... (в. РСМ: *аиронам, архѡтеј(а), ѡсихолоѡ, филолоѡ, корекѡор, коресѡодентѡ, пасѡавник, агресанѡ, ди-рекѡор, руководиѡац, борац, ѡјаница, судија, жетѡелац, ѡрач, чобанин*, итд.).

датог занимања, звања, титуле и сл., – мења назив занимања, а превиђају да се појмови тих категорија (релативи и квалитети) никада не тичу суштинских својстава људског бића, па, наравно, ни пола (в. Радић, 2007). Они превиђају да управо њихове интервенције, тј. идентификација грама-тичких обележја са полним разликама подразумевају увођење „сексизма“ у језик и да промена назива подразумева промену појмова. Превиђа се да конструисање и доследно (намерно) разликовање двају паралелних назива за нужну последицу има развој двају појмова (нпр. *йсихолої* и *йсихолошкиња*) те да управо то може довести до суштинске неправедности *жена* и *мушкараца* у друштву (Исто).

Иако српски језик јесте „родно сензитиван“, низ је примера који недвосмислено показују да одсуство / присуство податка о полу у називима лица зависи од категорије (природе) појма, са чиме је повезана пракса да се дати назив употребљава или само као атрибутив или и као назив који самостално (и непосредно) изражава одређену референцију. У том је смислу посебно илустративна двозначна именица *докѣор*: (1) кад значи 'академска титула, доктор наука', то је појам квалитета (назвање, израз постигнућа) који не носи податак о полу и примењује скоро искључиво као атрибутив (нпр. *д(окѣо)р Ана Савић*, *д(окѣо)р Пећар Савић*); а (2) кад значи 'лекар', то је појам квалитета који је истовремено и релатив (подразумева интерперсоналну релацију *лекар–йацијенї*), што подразумева и његову самосталну примену у интерперсоналној комуникацији. Као самосталан израз одређене референције, именица *докѣор* нужно прима податак о полу и изражава га творбено-граматичким средствима (*докѣорица/докѣорка* 'лекар ж. пола' – *докѣор* 'лекар м. пола'), али га у формализованим околностима и лако одбацује (др П. Савић, др А. Савић). Чини се да само та језичка свест – свест која дозвољава/захтева да се исти назив користи за припаднике оба пола – може бити показатељ колективне свести о истинској равноправности мушкараца и жена.

Кад је у питању оовремена језичка пракса појединих интересних група, јасно је да се уграђивање податка о полу у називе лица према друштвеном положају/улози, титули, звању, занимању и сл. (*йраћанин/йраћанка*, *декан/деканица*, *йосланик/йосланица* и сл.) не тиче самог предмета говора, тј. лица о коме се говори (пол лица је или небитан или очевидан или садржан у његовом л. имену), већ става говорног лица: то је начин на који говорник имплицитно испољава свој идеолошки став. Такав начин говора се, међутим, неретко преображава у израз непоштовања или неправедних интерперсоналних односа, где се говорно лице испољава као оно које прихвата подређен или испољава надређен однос према саговорнику (исп. Савић, 1984: фус. 8).

Данас се још не поима да поистовећивање *йола* са *родом*, па и замена израза *равнойравносїй йолова* са *родна равнойравносїй* не може водити

равноправнијем положају жена и мушкараца у друштву, већ супротно: док су *йолови* увек комплементарни – увек подразумевају бинарност и истородност (исп. мушки пол / женски пол; северни пол / јужни пол; +/–, полови у електротехници, и сл.), *родови* подразумевају суштинску неједнакост, тј. разнородност (исп. родове *живо* и *неживо*). Актуелна друштвена кретања показују да ни овде, као ни у многим другим случајевима, није реч само о терминологији, већ је на делу конструкција нових појмова, односно, новог „морала“ и новог погледа на међуљудске односе.

Да закључимо.

Ако се прихвати да је општеобразовни приступ појединим граматичким фактима могао погодовати развоју одређених непожељних друштвених појава, онда се граматичари морају сматрати позваним и обавезним да се изборе против ововремених намерних интервенција у српском језику. Ово не ради језичког чистунства, већ из разлога што те интервенције прете да избришу све преостале трагове категоријалне организације језика и што се као такве не тичу само језика, већ и мишљења. Ако се устали схватање да појмови типа *йрађанин*, *Србин* или *йпрофесор* носе информацију о полу као природном својству људског бића – онда ће се избрисати разлика између појмова суштине типа *човек*, *мушкарац*, *жена* и појмова релације и квалитета типа *брайй*, *сесйира*, *йпрофесор*, *вођа*, *йрађанин* – избрисаће се разлике које су основа и услов сваке продуктивне људске мисли.

ЛИТЕРАТУРА:

- АРИСТОТЕЛ, 1954: Aristotel (1954). *Kategorije*. Beograd: Kultura [предговор и предвод Мирослав Марковић].
- АРИСТОТЕЛ, 1988: Aristotel (1988). *Metafizika*. Zagreb: Globus.
- АРИСТОТЕЛ, 2002: Aristotel (2002). *O pesničkoj umetnosti*. Beograd: Dereta.
- БЕЛИЋ, 1959: Белић А. (1998). *O језичкој йприроди и језичком развиййку*, књ. II, у: *Изабрана дела Александра Белића* (том I; стр. 423–582). Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Гр–ХСР: Gorski O., Majnarić N. (1976). *Grčko–hrvatski ili srpski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.
- ИВИЋ, 2008: Ивић М. (2008). „Како српске језичке датости егземплификују собом појмовну категорију 'биолошког времена'“. У: *Срйски језик у свеййту савремених линйивиййичких ййеорија* (стр. 173–175). Београд: Одељење језика и књижевности САНУ.
- КАРАЦИЋ 1852: Карацић В. С. (1975). *Срйски рјечник* [репринт]. Београд: Нолит.

- КЛАЈН–ШИПКА, 2008: Клајн И., Шипка М. (2008). *Велики речник сѝраних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј.
- КОПЛСТОН, 1999: Koplston F. (1999). *Istorija filozofije, Tom i, Grčka i Rim*. Београд: BIGZ.
- ПЛАТОН, 1998: Платон (1998). *О мушкарцима*. [Изводи из *Гозбе* и *Федра*, приредила Вера Албуљ] Београд: ИП „Жарко Албуљ“.
- СТАНОЈЧИЋ–ПОПОВИЋ, 2002: Станојчић Ж., Поповић Љ. (2002). *Грамађика српскоја језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- РАДИЋ, 2007: Радић Ј. (2007). „Пол и категоријална припадност назива за лица у српском језику“. У: *Зборник радова Инстѝтутѝа за српски језик САНУ* (стр. 381–400). Београд.
- РАДИЋ, 2008: Радић Ј. (2008). „Пароним – од логичког до лингвистичког термина“. У: *Зборник Инстѝтутѝа за српски језик САНУ* (стр. 459–770). Београд.
- РАДИЋ, 2009¹: Радић Ј. (2009). „Метафора и метонимија у детињству речи“. У: *Српски језик* (књ. XIV/1–2; стр. 457–473). Београд.
- РАДИЋ, 2009²: Радић Ј. (2009). „Заменички систем и заменица себе, се“. У: *Српски језик у уѝоѝреби* (стр. 213–226). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу.
- РИЗ, 2004: Riz V. (2004). *Rečnik. Filozofija i religija (istočna i zapadna misao)*. Београд: Dereta.
- РЈЈ: Ђорђевић Ј. (2004). *Латинско-српски речник* [репринт]. Београд.
- РМС: (1967–1976). *Речник српскохрватскоја књижевној језика 1–6*. Нови Сад: Матица српска.
- САВИЋ, 1984: Савић С. (1984). „Прагматички аспекти рода nomina agentis у српскохрватском / хрватскосрпском језику“. *Научни сасѝанак славистѝа у Београде* (13/1; стр. 247–258). Београд: МСП.
- СИМЕОН, 1969: Simeon R. (1969). *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva – na 8 jezika (hrvatsko–srpski, latinski, ruski, njemački, engleski, francuski, talijanski, španjolski)*. Zagreb: Matica hrvatska.

Jovanka Radić

CATEGORY OF GENDER IN GRAMMAR AND LOGIC (IN LIGHT OF 'FEMINIZATION' OF THE SERBIAN LANGUAGE)

SUMMARY

The paper traces the original meaning of the term gender and its Greco-Latin equivalents γένος and genus in grammar, as well as for a sense of that term in antic and poststatic logic. After the original clearly differentiation of nonlinguistic names and entities to gender and species (or categories), the nature of names was mixed with the

nature of other entities, primarily physical beings. In addition, there was no differentiation between natural and grammar gender. Such confusion of names, elementary logical structures and appointed cases has led to alteration of the terms gender and sex in grammatography. Furthermore, the three noun genders were mixed with the three logical structures, and on to the „middle“ element of structure being mixed up with one of the names of genera (or neuter) and interpreted as „the gender that is neither male nor female“. It is shown that such logical and grammatical errors could be the basis for today's feminist understanding that dominance of male gender in the language is associated with the dominance of men in the society. Aim of this paper is to show some of the harmful consequences of the wrong interpretation of the grammar gender, as well as the possible harmful consequences of intentional feminization of the Serbian language. Believing that current interventions in the Serbian language will have a negative effect on the thought of its future native speakers, we are committed to active opposition to the intentions to mindlessly feminize the Serbian language and destroy the principles of its organization.